

**AXBOROTLASHGAN JAMIYAT SHAROITIDA BOSHLANG'ICH
TA'LIMDA METODIK ISHLARNI TASHKIL ETISHNING ZAMONAVIY
YO'NALISHLARI**

N.X. Ubaydullayeva

*Qo'qon davlat universiteti
magistranti*

E-mail: shohruxbek086@gmail.com

Tel.: +998902179499

Annotatsiya. Maqolada axborotlashgan jamiyat sharoitida boshlang'ich ta'lim muassasalarida metodik ishlarni tashkil etishning nazariy-uslubiy asoslari ko'rib chiqilgan. Metodik ishning mohiyati, maqsadi va vazifalari ochib berilib, axborot jamiyatining ta'lim tizimiga qo'yayotgan yangi talablari tahlil qilingan. Raqamli texnologiyalar negizida metodik faoliyatni tashkil etishning zamonaviy shakl va usullari — onlayn metodik birlashmalar, masofaviy malaka oshirish, elektron metodik resurslar hamda tarmoq hamkorligi imkoniyatlari yoritilgan. Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining axborot-kommunikatsion kompetentligini rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: axborotlashgan jamiyat, boshlang'ich ta'lim, metodik ish, metodik birlashma, raqamli texnologiyalar, axborot-kommunikatsion kompetentlik, masofaviy ta'lim, elektron metodik resurs.

Abstract. The article examines the theoretical and methodological foundations of organizing methodical work in primary education institutions under the conditions of an information society. It reveals the essence, aims and tasks of methodical work and analyses the new demands that the information society places on the education system. Modern forms and methods of organizing methodical activity on the basis of digital technologies are presented, including online methodical associations, distance professional development, electronic methodical resources and networked cooperation. Practical recommendations for developing the information and communication competence of primary-school teachers are proposed.

Keywords: information society, primary education, methodical work, methodical association, digital technologies, information and communication competence, distance learning, electronic methodical resource.

KIRISH

Zamonaviy jamiyat taraqqiyotining yetakchi tamoyili uning izchil va jadal axborotlashuvi bilan tavsiflanadi. Axborot-kommunikatsion texnologiyalarning (AKT) kundalik hayot, iqtisodiyot, fan va, ayniqsa, ta'lim sohasiga keng joriy etilishi

inson kapitalini shakllantirishga qo'yiladigan talablarni tubdan o'zgartirmoqda. Bunday sharoitda boshlang'ich ta'lim alohida ahamiyat kasb etadi, chunki aynan shu bosqichda bola shaxsining poydevori, uning bilim olishga bo'lgan qiziqishi, mustaqil fikrlash hamda axborot bilan ishlash ko'nikmalari shakllanadi.

O'zbekistonda amalga oshirilayotgan ta'lim islohotlari, jumladan «Ta'lim to'g'risida»gi Qonun va «Raqamli O'zbekiston — 2030» strategiyasi doirasida ta'lim muassasalarini raqamlashtirish, pedagoglarning kasbiy mahoratini uzluksiz oshirish dolzarb vazifa sifatida belgilangan. Ushbu vazifalarni hal etishda metodik ishlar tizimi muhim bo'g'in hisoblanadi. Biroq an'anaviy metodik ish shakllari axborotlashgan jamiyatning yangi sharoitlariga to'liq javob bermay qolmoqda. Shu bois boshlang'ich ta'limda metodik ishlarni raqamli texnologiyalar asosida qayta tashkil etish muammosi nazariy va amaliy jihatdan chuqur o'rganishni taqozo etadi.

Mazkur maqolaning maqsadi — axborotlashgan jamiyat sharoitida boshlang'ich ta'limda metodik ishlarni tashkil etishning zamonaviy yo'nalishlari, shakl va usullarini tahlil qilish hamda ularni takomillashtirish bo'yicha asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

1. Metodik ishning mohiyati va vazifalari

Metodik ish — ta'lim muassasasi pedagog xodimlarining kasbiy mahorati, ilmiy-nazariy tayyorgarligi va metodik madaniyatini oshirishga qaratilgan o'zaro bog'liq chora-tadbirlar tizimidir. Uning bosh maqsadi o'qituvchini uzluksiz kasbiy rivojlantirish orqali ta'lim-tarbiya jarayoni samaradorligini ta'minlashdan iborat. Demak, metodik ish o'qituvchining ijodiy o'sishi bilan ta'lim sifati o'rtasidagi bevosita bog'lovchi bo'g'in vazifasini bajaradi.

Boshlang'ich ta'limda metodik ish quyidagi asosiy vazifalarni hal etadi: o'qituvchilarni zamonaviy pedagogik texnologiyalar va innovatsiyalar bilan tanishtirish; dars hamda sinfdan tashqari mashg'ulotlar sifatini oshirish; ilg'or pedagogik tajribani aniqlash, umumlashtirish va keng tarqatish; yosh mutaxassislarga metodik yordam ko'rsatish; o'quv-metodik ta'minotni takomillashtirish; pedagoglarning ijodiy va ilmiy-tadqiqot salohiyatini ro'yobga chiqarish.

An'anaviy tarzda metodik ish metodik birlashmalar, pedagogik kengashlar, ochiq darslar, metodik seminarlar va konferensiyalar, ustozlik (mentorlik), o'z-o'zini tahlil hamda malaka oshirish kurslari shaklida amalga oshirilgan. Ushbu shakllar o'z ahamiyatini yo'qotmagan bo'lsa-da, axborotlashgan jamiyat sharoitida yangi mazmun, vositalar va tashkiliy yondashuvlar bilan boyitilishini talab etadi.

2. Axborotlashgan jamiyatning boshlang'ich ta'limga ta'siri

Axborotlashgan jamiyat — axborot va bilim asosiy resurs hisoblangan, axborot-kommunikatsion texnologiyalar ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotning hal qiluvchi omiliga aylangan jamiyat bosqichidir. Bunday jamiyatda inson nafaqat tayyor bilimlarni

o'zlashtirishi, balki axborotni mustaqil izlash, tahlil qilish, baholash va uning asosida yangi bilim yaratish ko'nikmalariga ega bo'lishi zarur.

Bu holat boshlang'ich ta'limga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Birinchidan, bugungi o'quvchilar avlodi — «raqamli avlod» — bolaligidan raqamli muhitda o'sib, axborotni qabul qilish va qayta ishlashning yangicha xususiyatlariga ega. Ikkinchidan, ta'lim mazmuni va metodlari o'zgarib, AKTdan foydalanish odatiy holga aylanmoqda. Uchinchidan, o'qituvchidan endi nafaqat o'qitilayotgan fanni mukammal bilish, balki raqamli vositalardan uslubiy jihatdan to'g'ri foydalanish, axborot oqimini boshqarish va o'quvchilarda axborot madaniyati hamda xavfsiz xulq-atvor ko'nikmalarini shakllantirish talab etilmoqda.

Shunday qilib, axborotlashgan jamiyat boshlang'ich sinf o'qituvchisi oldiga sifat jihatidan yangi kasbiy talablarni qo'yadi va bu talablarni qondirishda metodik ishlar tizimining roli yanada ortadi. Metodik ish o'qituvchini ana shu o'zgarishlarga tayyorlashning eng muhim mexanizmiga aylanadi.

3. Metodik ishlarni tashkil etishning zamonaviy shakllari

Axborotlashgan jamiyat sharoitida boshlang'ich ta'limda metodik ishlarni tashkil etishning quyidagi zamonaviy shakl va usullarini ajratib ko'rsatish mumkin.

Onlayn metodik birlashmalar va virtual hamjamiyatlar. An'anaviy metodik birlashmalar faoliyati raqamli platformalar — maxsus veb-saytlar, messenjerlardagi kasbiy guruhlar, ijtimoiy tarmoqlardagi hamjamiyatlar — orqali kengaytirilmoqda. Bu o'qituvchilarga masofadan turib tajriba almashish, muammolarni birgalikda muhokama qilish va metodik materiallarni operativ tarqatish imkonini beradi.

Masofaviy va aralash (blended) malaka oshirish. O'qituvchilar endi vaqt va makon cheklovlarisiz onlayn kurslar, vebinarlar hamda ochiq onlayn ta'lim platformalari orqali o'z malakasini muntazam oshirishlari mumkin. Bu «butun umr davomida o'rganish» tamoyilini amalga ta'minlaydi.

Elektron metodik resurslar va raqamli kutubxonalar. Metodik ishning muhim yo'nalishi — elektron darsliklar, interaktiv topshiriqlar, multimedia taqdimotlar, raqamli didaktik o'yinlar va boshqa elektron ta'lim resurslarini yaratish, to'plash hamda tizimlashtirishdan iborat. Yagona raqamli metodik bazani shakllantirish o'qituvchilar mehnatini sezilarli yengillashtiradi va dars sifatini oshiradi.

Elektron portfolio va kasbiy taraqqiyot monitoringi. O'qituvchining elektron portfoliosi uning yutuqlari, metodik ishlanmalari va kasbiy o'sishini hujjatlashtirish hamda baholashning qulay vositasiga aylanmoqda. Bu metodik ishni individuallashtirish va shaxsiy taraqqiyot trayektoriyasini qurish imkonini beradi.

Tarmoq hamkorligi va tajriba almashinuvi. Raqamli texnologiyalar turli hududlardagi ta'lim muassasalari o'rtasida tarmoq loyihalarini amalga oshirish, telekonferensiyalar o'tkazish va qo'shma metodik ishlanmalar yaratish imkonini beradi.

Bu metodik faoliyatning ochiqligi, integratsiyalashuvi va doimiy yangilanib turishini ta'minlaydi.

4. O'qituvchining axborot-kommunikatsion kompetentligi

Yuqorida ko'rsatilgan shakl va usullarni samarali qo'llash o'qituvchining axborot-kommunikatsion kompetentligiga bevosita bog'liq. Mazkur kompetentlik — pedagogik maqsadlarda axborotni izlash, qayta ishlash, saqlash, uzatish va AKT vositalaridan o'quv jarayonida oqilona foydalanish qobiliyatidir.

Boshlang'ich sinf o'qituvchisining axborot-kommunikatsion kompetentligi quyidagi tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladi: texnik savodxonlik (qurilma va dasturlardan erkin foydalana olish); axborot bilan ishlash madaniyati (manbalarni baholash va axborotni tanqidiy idrok etish); raqamli didaktik ko'nikmalar (AKTni darsga uslubiy jihatdan to'g'ri integratsiya qilish); axborot xavfsizligi hamda raqamli etika qoidalariga rioya etish.

Shu sababli metodik ishning ustuvor vazifalaridan biri — o'qituvchilarda ushbu kompetentlikni bosqichma-bosqich rivojlantirishdir. Buning uchun amaliyotga yo'naltirilgan seminarlar, master-klasslar, individual maslahatlar va o'zaro o'rgatish (peer learning) shakllaridan keng foydalanish maqsadga muvofiq.

5. Muammolar va ularni hal etish yo'llari

Boshlang'ich ta'limda metodik ishlarni axborotlashtirishda bir qator muammolar saqlanib qolmoqda: ayrim ta'lim muassasalarida raqamli infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi; o'qituvchilarning bir qismida AKTdan foydalanish ko'nikmalarining pastligi va psixologik tayyor emasligi; sifatli o'zbek tilidagi elektron metodik resurslar tanqisligi; metodik ishni raqamli muhitga o'tkazishda yagona uslubiy yondashuvning yetishmasligi.

Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun quyidagilar tavsiya etiladi: ta'lim muassasalarini zarur texnik vositalar bilan ta'minlash va internetga ulanish sifatini yaxshilash; o'qituvchilar uchun uzluksiz, amaliyotga yo'naltirilgan malaka oshirish tizimini yo'lga qo'yish; milliy elektron metodik resurslar bazasini boyitish va ularga ochiq kirishni ta'minlash; metodik xizmatlar faoliyatiga raqamli texnologiyalarni tizimli joriy etish bo'yicha uslubiy tavsiyalar ishlab chiqish; pedagoglarni rag'batlantirish va ularning innovatsion faolligini qo'llab-quvvatlash.

XULOSA

Axborotlashgan jamiyat sharoitida boshlang'ich ta'limda metodik ishlarni tashkil etish sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarilmoqda. O'tkazilgan tahlil shuni ko'rsatadiki, metodik ishning an'anaviy shakllari o'z ahamiyatini saqlab qolgan holda, raqamli texnologiyalar bilan uyg'unlashtirilishi va boyitilishi zarur. Onlayn metodik birlashmalar, masofaviy malaka oshirish, elektron metodik resurslar hamda tarmoq hamkorligi metodik faoliyatni yanada ochiq, moslashuvchan va samarali qiladi.

Ushbu jarayonning markaziy figurasini — o'qituvchi bo'lib, uning axborot-kommunikatsion kompetentligini rivojlantirish metodik ishning ustuvor yo'nalishiga aylanishi lozim. Shunday ekan, boshlang'ich ta'limda metodik ishlarni axborotlashtirish bir vaqtning o'zida ham o'qituvchining kasbiy o'sishini, ham ta'lim sifatini ta'minlovchi muhim omil sifatida e'tirof etiladi. Kelajakda mazkur yo'nalishda sun'iy intellekt, ta'limiy tahliliy tizimlar va shaxsiylashtirilgan ta'lim imkoniyatlaridan foydalanish istiqbolli tadqiqot mavzusi bo'lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi Qonuni. — Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Raqamli O'zbekiston — 2030» strategiyasini tasdiqlash to'g'risidagi Farmoni. — Toshkent, 2020.
3. Boshlang'ich ta'lim davlat ta'lim standarti va o'quv dasturi. — Toshkent, 2022.
4. UNESCO. ICT Competency Framework for Teachers. — Paris: UNESCO, 2018.
5. Yo'ldoshev J.G., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. — Toshkent: O'qituvchi, [yil].
6. Begimqulov U.Sh. Ta'lim jarayonlarini axborotlashtirish. — Toshkent, [yil].
7. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. — Toshkent, [yil].